

ПЕРЕДАЧА СОБОРУ В ХОЛМІ

В суботу, 20. квітня ц. р. ціла Веліка Німеччина з небувалим захопленням святкувала 51-роковини уродин Фірера німецької нації. З цієї нагоди всі міста й оселі топили в повені прапорів та святочних прикрас. І Краків достроївся до поваги цього моменту. З усіх державних і приватних установ та старовинних будинків повівали державні прапори, з емблемами, обмаєні зеленю. Вечором, напередодні свята, все місто було прегарно ілюміноване. Наче в казці виринали контури старинних будівель Кракова, миготіли вежі у блиску казкового сьйва. Зокрема чарівно виглядав у цю ніч замок і Висла, де відбувся показ штучних світл у різних кольорах, що райдугою на тлі блакиті неба китиці і гірлянди зоряних світл у різних кольорах, то райдугою спадали — відбиваючись у плесі води. — Захоплені видці витали мистецькі покази штучних вогнів бурею оплесків. Береги Висли лунали окликами захоплених видців.

УКРАЇНЬКА ДЕЛЕГАЦІЯ В ГЕНЕРАЛ-ГУБЕРНАТОРА.

Напередодні свята в п'ятницю, 19. ц. м. в год. 5-тій попол. українська делегація під проводом проф. д-ра В. Кубійовича з'явилася на замку в Генерал-Губернатора з побажаннями. Українське населення Генерал-Губернаторства — говорив проф. д-р В. Кубійович, вдячні Фірерові Великої Німеччини за те, що він взяв його під свою опіку і призначив Генерального Губернатора своїм заступником. Таким чином є змога завести справедливий лад між поодинокими народами. Українці мають тепер змогу посвятити свої сили свободній культурній праці. З нагоди уродин Фірера українці бажать Йому сили і здоров'я для досягнення всіх Його великих задумів та здійснення нового ладу в Європі.

Згідно зі старовинним українським звичаєм — бо саме наближається Великодній час — делегація витає Фірера «писанкою», при цьому українська делегація передала Генеральному Губернаторові мін. Франкові на окремому, по мистецько виконаному, підносі прегарні писанки.

Мін. д-р Франк подякував щиро за побажання та в дошвій відповіді згадав про долю українського населення в Генерал-Губернаторстві. Вже в перших починах своєї праці — заявив д-р Франк — склав я в імені Фірера Німеччини святочну заяву, що по безприкладних кривдах, що їх зазнали народи б. польської держави збудованої на несправедливості, нац. групи Генерал-Губернаторства матимуть знову змогу свободного розвитку. Це станеться тим радше, що заява проф. д-ра В. Кубійовича є висловом лояльності і повного зрозуміння українського населення Генерал-Губернаторства до Фірера, німецької держави і державного ладу в Генерал-Губернаторстві. Далі Генеральний Губернатор заявив, що доручив уже шефові люблинської області (дістрікту), звернути негайно українцям загарбаний поляками Собор у Холмі. Цим актом буде знову направлена одна з найбруталь-

ніших кривд, яку заподіяла польська держава українському населенню. Українське населення в ряцях Генерал-Губернаторства — зможе розвивати без перешкод своє власне життя згідно зі своїми звичаями та обичаями. Опісля Генеральний Губернатор говорив про самоуправу для українського населення у Генерал-Губернаторстві. Всюди там, де українці творять більшість населення, буде самоуправа в українських руках так, щоб українці нігде не були під польською владою. Соц. опіка дасть українцям змогу зайнятися організацією допомоги для своїх земляків, які потребують її, власними силами і в тісній співпраці з владою Генерал-Губернаторства. Крім цьо-

Православний Собор у Холмі.

го в Криниці буде український живець для хворих. Мін. д-р Франк підкреслив, що складає ці вияснення святочно в імені Фірера та Німеччини і сподіється, що прихильність Фірера і Німеччини для українського населення в Генерал-Губернаторстві причиниться до спокою та усунення всіх труднощів з цього терену. Німці прийшли сюди не на те, що б винародовлювати, але що б під опікою німецької держави ущасливити всі національні групи, які їм довіряють. Дякуючи і висловлюючи признання для українців Генеральний Губернатор висловив сподівання, що потреби українського населення в Генерал-Губернаторстві будуть заспокоєні, якщо буде триматися тісно меж Ген.-Губернаторства.

У відповідь проф. д-р В. Кубійович зложив Генеральному Губернаторові вислови глибокої подяки.

СОБОР ПРЕСВЯТОЇ БОГОРОДИЦІ В ХОЛМІ.

Холмський катедральний собор до нині був у польських руках і являвся наче символом їхнього панування на Холмщині. Є він одною з великих тринавних церков, збудованих у виді корабля з трьома купулами, що існують на українських землях. При західній входовій стіні збудовано в 1874—1878 рр. в часі останньої реконструкції церкви портик, що спирається на кольони дорійського стилю. В середній наві стоять по чотири кольони з кожної сторони, на яких спираються головна купула і стіни храму; при західній стіні на двох кольонах збудовані хори, а під ними притвор. В церкві були три вівтарі, один головний та два бічні з величавим іконостасом; стіни були по мистецьки розмальовані. Поляки усунули іконостас, а малювання стін витинкували й вибілили. Перед собором у східно-південній стороні та в доволі значному віддаленні від нього стоїть висока стилева дзвіниця з вежою вищою ніж середня вежа собору.

Хто і коли побудував холмський катедральний собор — невідомо. Народня легенда приписує будову первісного собору Володимирові Великому, а Іпатієвський Літопис твердить, що галицький король Данило перебудував коло 1235 р. храм Пресвятої Богородиці в Холмі в часі, коли перенесено єпископв з Угровська. В 1638 р. перебудував цей храм холмський уніатський єпископ Мотодій Терлецький. Польські джерела подають, що теперішній собор побудував в 1738—1756 рр. — отже перед двома століттями, холмський уніатський єпископ Пилип Володкович, розбираючи старий собор так, що з церкви Пресвятої Богородиці з часів галицького Данила нічого не осталося та навіть не відповідало, де вона стояла. Воно не зовсім відповідає правді, бо при останньому ремонті теперішнього собору в 1874—1878 рр. устійнено, що деякі стіни собору були вилічені цеглою в один ряд, бо самі стіни збудовано з дикою камення. До якого не могло пристати тинкування. Форма будови стін з каменя дуже стара, близько підходить до способу будови біловинської та столпівської башти біля Холму, що походять з княжих часів. На кожний випадок для нікого не спірне, що поляки й римокатолики не збудували холмського катедрального собору, що славився здавна чудотворною іконою Богородиці й великим храмовим святом на «другій Пречистоті» — себто 21. вересня по новому стилю. Православне громадянство на Холмщині й Підляшші вважає передачу старого холмського катедрального собору її легальному власникові — Православній Церкві — за закріплення перемоги над Польщею та за символ свого остаточного визволення з її панування.

АДОЛЬФ ГІТЛЕР - ІСТОРИЧНА ПОСТАТЬ ХХ. СТОЛІТТЯ

Вже надовго перед цією війною, не тільки німецькі націонал-соціалісти і не тільки всі німці, але й усі чужинці, всі найбільші звелічники та фанатичні вороги — одноставно признавали, що Адольф Гітлер, це така історична постать, яка трапляється раз на століття. Що властиво складається на поняття політичної індивідуальності? Вміти передбачувати розвиток подій, мати відвагу самостійно приймати найповажніші постанови й брати на себе відповідальність за них, та мати здібність захоплювати своїми думками маси і переводити свої постанови в життя. Адольф Гітлер має всі ці Богом дані прикмети, але має їх у такому ступні й у таких розмірах, що він щось більше, ніж політична індивідуальність. Бо він не тільки передбачує розвиток подій, але нагинає їх до своєї волі. Він не тільки рішає і відповідає перед своїм народом за свої рішення, але кидає в маси ідеї, які перетворюють до самого ґрунту психіку нації та потрясають увесь світ.

По реальному висліді діл пізнати вартість кожного політика. Тим більше мірою вартости державного діяча є сума його державно-політичної спадщини. Життя людини у Господніх руках. Але вже й того, що досі вдівав Адольф Гітлер, вже цієї його дотеперішньої політичної спадщини досить, щоб признати у ньому одну з наймогутніших індивідуальностей, що їх коли-небудь бачила всевітна історія. Коли згадаємо, що це ж ледви 20 літ тому славив свої тріумфи Версаль, коли пригадаємо собі, як перед тими ледви 20-ти роками виглядала Німеччина і німецький нарід, її суди, вся Європа та світ суспільних ідей, і коли порівняємо той стан з нинішнім станом, тоді щойно освідомимо собі всю величину Адольфа Гітлера, як ідеолога, політика, державного діяча та вождя. З народу, що був розбитий на партійні атоми, зробив монолітну націю, що пройнялась до глибини ідеєю „одного народу, одної держави, одного вождя”. Відродив почуття національної спільности в усіх у світі суцільних німців та сціпив їх в одну рідню ідеєю й організацією. Переломив стародавні племінні й обласні нахили до партикуляризму, та без ніяких труднощів зробив те, чого не зміг зробити м. ін. і Бісмарк, себто змінив основно внутрішній державний устрій Німеччини при чому всі її дотогочасні складові частини, поодинокі німецькі краї та їхні володарі, склали свої окремі амбіції на вівтарі спільної батьківщини. Скинув пута ганебного версайського договору, відродив німецьку збройну силу на суші, морі й повітрі у небувалих досі розмірах, та поступовно, але з залізною послідовністю і невідхильністю відбирав назад всі втрачені колинебудь краї і провінції: Порура, Австрія, Судети, нісяя того Чехія і Морави, врешті в теперішній війні Данціг і всі провінції, втрачені після попередньої війни у користь Польщі. І всі ці великанські реформи та всі територіальні ревіндикації переводив Адольф Гітлер аж до вересня 1939 року без найменшого проливу крові! Всю революцію у світі поніят у власному народі, ввесь устроєвий переворот і ввесь переворот у середній Європі, який скреслив з післявоєнної мари дві держави, все воно відбулося серед мирної тиші, з майстерним використанням тільки дипломатичних можливостей, підтриманих авторитетом військової сили та дисципліни народу. Ідея зєдинення всіх німців в одній державі найшла аж таке повне своє здійснення, що навіть із сусідніх держав німецька держава стягнула до материка своїх розпорошених земляків, даючи цим доказ, що Німеччина не хоче, щоб німецькі колоністи ставали погноєм для чужинської культури та предметом чужинських асиміляційних експериментів. III. Німеччина дала тим самим доказ, що вона не має теж асиміляцій-

ціоналізм також супроти інших народів: окремішність кожної нації слід шанувати.

Нема ні одної ділянки німецького життя, щоб вона не змінилась, не перетворилась і не переродилась за влади А. Гітлера. Ідеологічно-програмова сполука націоналістичних і соціалістичних доктрин знайшла свій реальний вислів у цілій довгій низці реформ у ділянці праці (ліквідація безробіття, що охоплювало вже мільони людей), хліборобства (майората сільських господарств), соціальної безпеки, виховання молоді. Вся культура, друковане й голошене слово, стали на службу держави, що в ній обєдналась нація. Тому дійсно держава і нація стала для німців епохи

власну печатку. Бачимо, яку святу правду проповідує історіософія, що опрокинула тезу історичного фаталізму, на якій місце поставила тезу вирішного впливу одиниці, — великої одиниці, яка не рахується в обставинах та вмє сама собі створювати обставини.

Сьогодні йде гігантський бій з тими, які протиставились волі Адольфа Гітлера закріпити силу німецького народу й німецької держави на підвалинах, що їх признав Гітлер за необхідні. Осьмий місяць іде війна та значить на календарі безупинну чергу перемог — дипломатичних і стратегічних. Ворожа німцям пропаганда каже, що це йде війна з Гітлером. У своїй безмежній

ФІРЕР ВЕЛИКОЇ НІМЕЧЧИНИ АДОЛЬФ ГІТЛЕР СВАТКУЄ 51. УРОДИНИ.

Адольфа Гітлера одним поняттям, одним наївною та в незнанні німецьких обставин вони гадають вбити таким робом клин між Гітлера та німецький нарід. Але раз можна розмежувати поняття сучасної німецької нації і сучасної німецької держави від її творця і фірера Адольфа Гітлера.

На прикладі А. Гітлера бачимо, до якої висоти виростає поштаць державного діяча, коли він вичуває духа епохи і силою власної індивідуальности надає цілій епосі

Адольфа Гітлера ввійшли в історію німецького народу — вони мимохіть відгадують сутню правду: життя і творчість Адольфа Гітлера ввійшли в історію німецького народу, як щось вічне і нероздільне. І творять в історії німецького народу найсвітлішу сторінку.

КІЛЬКО ЦЕРКОВ ЗНИЩИЛИ ПОЛЯКИ НА ХОЛМЩИНІ?

Прихід польської влади на Холмщину і Підляшшя з кінцем 1918 р. застав там 383 православні церкви, які відразу почала вона самовільно і беззпранно забирати на польські римо-католицькі костели. Негайно забрано величавий православний катедральний собор у Холмі, з якого викинено іконостас і отинковано мистецько-розмальовані стіни. Масово замикано православ-

мінено на польські римо-католицькі костели. Розпочалося переслідування православних вірних і православного духовенства. Робилося це під проводом повітових старостів, війтів і солтисів при співучасті польської державної поліції і військових чинників. Очевидно, співділили тут і відомі зі своєї віроісповідної нетерпимости і національного фанатизму польські римо-ка-